

Platthy István

Az aranyló Napút

„A szkíták művészetbölcseleti öröksége, mely tovább él a természet változásrendje ihlette népművészet formakincsében”

Korunkban a régi kultúrák, így a magyar népi műveltség is új megvilágításba került. Felmerülő új szempontok szerint kezdi a mai ember átértékelni őket. Korábban elsősorban, mint egy letűnt kor rekonstruálásaként, társadalmi-történelmi viszonylatok oldaláról vizsgálták, ma előtérbe került a természeti viszonyok és a lélektan oldaláról való megközelítés. Egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a múltó sajátágok mellett örök érvényű értékek is megfogalmazódnak ezekben a kultúrákban, melyekre a mai embernek is szüksége van. Változni látszik az a korábbi álláspont, hogy a népművészet, népi-iparművészet és a népi-képzőművészet formavilága elsősorban múzeumba való és csak, mint érdekesség játszhat szerepet a mai átlagember életében. Kétségtelen, hogy az a sajátos társadalmi viszony már nem tér vissza, amely létrehozta ezen értékeket, ez azonban nem jelenti azt, hogy a kortárs világ keretei közt ne lenne létjogosultsága, ne lehetne beilleszteni a hétköznapiakba, ne javíthatná a mai ember életminőségét, kultúráját. Egyre inkább kirajzolódik, hogy minden műveltség, nemcsak a régi, hanem a mai alapját is képezik bizonyos ősképek, archetípusok, melyek az ember alapvető lelki szükségleteiből fakadnak. Ezek az ősképek fogalmazódnak meg újra és újra, különböző korok sajátos viszonyai között és kapnak egyedi, a kort, a kultúrát képviselő színezetet.

A mai ember élete nagyon töredezett, kiesett a teljességből. Sokszor egymáshoz nem kapcsolódó, egymáshoz nem illő történésfolyamatokon át vezet életutunk. A régi paraszti kultúrában az emberek a búzaszem elvetéstől, a kalász learatásán át a kenyér elfogyasztásáig a teljes folyamatot átértékelték.

A mai társadalomban a dolgozó a munkahelyek többségénél a gazdasági, ügyviteli munkafolyamatok csak egy kis részébe kapcsolódik

bele, sem a teljes struktúrát, sem a teljes folyamatot nem látják át. Ez a töredezett állapot különösen felerősödik a manapság feltűnően gyakori személyiségzavarokban, gyermekeknél magatartászavarokban, pedig lelki egészségünk szempontjából fontos, hogy személyiségünk integráltan tudjon működni, életünket komplexen tudjuk szervezni, megélni. Ugyanakkor a magyar, kárpát-medencei és belső-ázsiai népművészeti formavilág vizuális nyelvi gondolkozásmódjára jellemző, hogy leképezi a természet szorosan egymásba kapcsolódó mozgásfolyamatait. Ez a költőien megjelenített kifejezésmód alkalmas arra, hogy segítségével olyan folyamatokat éljünk át, amelyben összefüggnek, szervesen egymásra épülnek a dolgok, így segítve a személyiség működésének, illetve a személyiségfejlődésnek az integráltságát, egységbe olvadását.

A fény születése és visszahúzódása minden évben újra és újra megvalósul a természetben. Az év első felében a fény fokozatosan kiteljesedik, a nappali órák száma folyamatosan növekszik, az év második felében viszont visszahúzódik a sötétség javára, és minden nap növekszik az éjszakai órák száma. A világosság és a sötétség arányának folyamatos változása bizony nagyon jelentősen hat az életünkre, még ha az sokszor nem is tudatosul bennünk. A régiségben a természetben élő nép ezt mélységesen átélte, a természettől elszakadt, a mesterséges világba kényszerített ember azonban a művészi alkotó tevékenységen keresztül tud újra kapcsolódni a természet folyamataihoz.

Molnár V. József képzőművész, néplélekrajz író a következőket írja a természetben élő nép évkörös tapasztalatairól: *„Ősi megfigyelés adta a Nap égi helyzetének négy sarkalatos pontját: a „Nap születését”, a téli napfordulót; „diadalútra lépését”, a tavaszi napéjegyenlőséget; „uralkodó helyzetét”, a nyári napfordulót; „hanyatlását”, az őszi napéjegyenlőséget. Az északi félteke mérsékelt övén négy, közel azonos időtartamú szakasznak kezdő-, illetve határpontjai ezek. Más-más ereje, „tulajdonsága” működik a Napnak, égi helyzetétől függően az esztenő körének egy-egy negyed szakaszában. A születő, s a „gyermek” Nap előkészíti a földi mindenek újulását; a diadalútját járó „kamasz” az új életet hozza, s növel, nevel; az uralkodó Nap, a „felnőtt” érlel, megterít; a hanyatló, az „öreg” betakarít, lebont. Az előkészület, az újulás-növekedés, az érés, a lebontás mindegyike három-három részre tagolódik, amelyekben a változásrend árnyalatai jelennek meg.”* (Molnár V. József, 2018: 47)

Egyesületünk 1989 óta működő Csontváry Képzőművészeti Stúdió, népi-képzőművészeti és művészetterápiás alkotóműhely; Baranya vármegye gyermekvédelmi lakásotthonaiban és gyermekotthonaiban élő, hányatott sorsú, traumatizált és érzelmileg elhanyagolt gyermekekkel, serdülőkkel, utógondozott fiatalokkal foglalkozik, elsősorban, de családban élő felnőtt érdeklődőkből álló alkotóműhelyt is vezet. Népi-képzőművészeti alkotóműhelyünkben hosszú évek során kifejlesztett a művészettel nevelés és művészetterápiás módszereinkkel el szeretnénk érni, hogy a gyermekek, fiatalok bensőséges kapcsolatba kerüljenek a természettel, és őseink ránk hagyott kulturális örökségével. Arra szeretnénk tanítani őket, hogy a mindehhez alkotó módon viszonyuljanak.

Az Ormánságban található Kórósi Református Templom mennyezetére a kor csillagászati ismeretei alapján a csillagos égbolt művészi metaforája került fel. A református teológia nem engedi meg a szakrális térben, hogy személyes Istent, bibliai jeleneteket, szentek életét megjelenítse a képzőművészet. Azonban a nép rejtett vágya, a személyes Isten megidézésére a szakrális térben leleményes formákat talált. Gyarmati János vajszlói asztalos mester a természetben keresztül szóló Istent jelenítette meg virágnyelven Baranya több református templomában és így Kóróson is 1835-ben. Gyarmati János a templom kazettás mennyezetére a csillagos égboltot festette meg, egy-egy csillagképet növényi mustrák alakjában megjelenítve. Minden kazetta egyedi népi-képzőművészeti alkotás, és nem csak a szabad szemmel látható, hanem csak a műszerekkel vizsgálható égi objektumok is kerültek fel szép számmal. Az Állatöv egyben az időt is jelölő csillagképei megjelenítésében, az időszakra jellemző földi időjárás, természeti viszonyok is megfogalmazásra kerültek a kazettákon. Minden egyes hónapnak az időszakot kifejező aktuális képi jele jelenik meg a kazettákon, de az is megfogalmazódik, amikor egyik forma átalakul a másikba, ahogy ez a természeti folyamatokban is lenni szokott.

A Biblia többek között erről így szól: *„hiszen ami Istenből megismerhető, nyilvánvaló előttük, mert Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Mert ami benne láthatatlan, tudniillik az ő örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva alkotásaiból megérthető és meglátható.”* (Pál levele a rómaiakhoz1,19-20.)

Világegyházi szinten a mai Katolikus Egyháztól sem idegen a természeti szimbólumok használata, nagyra becsülése. A 1992-ben Szent II. János Pál Pápa által kiadott Katolikus Katekizmusból idézek: *„Isten a látható teremtésen keresztül szól az emberhez. Az egész anyagvilág fölkínáltatik*

az embernek, hogy Teremtője nyomait olvassa benne. A nappal és az éjszaka, a szél és a tűz, a víz és a föld, a fa és a gyümölcsök Istenről beszélnek, és egyszerre jelenítik meg szimbolikusan az Ő nagyságát és közelségét.

Ezek az érzékelhető valóságok, mint teremtmények kifejező helye lehetnek annak a cselekménynek, mellyel Isten megszenteli az embert, és az emberek istentiszteletet kifejező cselekményének.....

Az emberiség nagy vallásai gyakran megindítóan tanúskodnak a vallási szertartások e kozmikus és szimbolikus értelméről. Az Egyház liturgiája föltételezi, használja és megszenteli a teremtés és az emberi kultúra jeleit azáltal, hogy a kegyelem, a Jézus Krisztusban való újjáteremtés jeleinek méltóságát kölcsönzi nekik”. (1145-1149. bekezdések.)

Népi-képzőművészeti módszerünkben az egyes népművészeti hívóképeket kivetítjük az alkotóknak. A gyerekekben és a felnőttekben is, miután tudatosult a különböző hónapok földi természeti viszonyainak és égi csillagképeinek mélyebb értelme, megismerték élményként a hozzá kötődő sajátos forma és színvilágot, utána látnak hozzá saját alkotásaik elkészítéséhez. Arra szeretnénk nevelni őket, hogy ne másolják le a népi motívumokat, hanem belülről éljék át, és tovább gondolva teremtsék meg saját szimbolikus-metaforikus képi világukat.

A népi kalendáriumra építünk, ezért fontos megjegyezni, hogy módszerünkben – ahogy Gyarmati János asztalosmester is – a valóságos természeti viszonyokat vesszük alapul, ami 13 állatövi csillagképből áll, nem pedig az asztrológiai meghatározásokat, jegyeket. Az asztrológia csak látszólag kapcsolódik a természethez, valójában egy zárt, mesterséges matematikai rendszert alkot. A lényeg a matematikai rendszer, a számítások és nem az alkalmazott szimbólumok, jelképek, amelyek akár mással is behelyettesíthetők az asztrológusok szerint. Módszerünkben a csillagképi jeleknek, jelképeknek központi szerepe van, hiszen azok fejezik ki a jelölt időszak sajátos földi természeti viszonyait, és ezt gondolják tovább a sajátos népművészeti mustrák, hímek. Ősi tudás ez, már a Bibliában is olvashatjuk:

„Majd ezt mondta Isten: Legyenek világítótestek az ég boltozatán, hogy elválasszák a nappalt az éjszakától, és legyenek jelek és meghatározói az ünnepeknek, napoknak és esztendőknak, (Mózes első könyve - A teremtésről 1,14)

Kőrösi Református Templom belseje, a népi-képzőművészet tárháza

A Kőrösi Református Templom hímes kazettái mellett – szintén az évkörhöz kapcsolódóan – a közép-ázsiai török népcsoport, az üzbégek népművészeti motívumait is feldolgozzuk sajátos eszközeinkkel.

Az üzbég matematika és csillagászat különösen fejlett volt a középkorban. A XV. században élt üzbég uralkodó Ulugh Bég Szamarkandban csillagvizsgálót, és iszlám iskolát, medreszt építtetett, működtetett, ahol a diákok Korán ismeretén és értelmezésén túl matematikát, fizikát, csillagászatot is tanultak. Elmondható, hogy a csillagászati szimbólumok formavilága tovább élt, és napjainkra is fennmaradt az üzbég népművészetben, különösen a díszesen hímezett párnahuzatokon, melyek formavilága és gondolatisága párhuzamban állítható a magyar népművészettel.

A magyar nép kultúrája ősi keleti gyökerű és csak feltételezés a történelmi néprajztudomány részéről, de igazán meggyőzően nem bizonyított, hogy mustráink velencei és augsburgi XVI–XVII. századi

mintakönyvekből származtak volna. Az viszont bizonyított, hogy a 150 éves Oszmán uralom alatt az úríhímezésre és így a magyar népművészetre – hasonló ízlés okán – jelentősen hatott a török népek motívumvilága (Palotay:1940.) Mindez még felerősítette, továbbvitte az évszázadok során átalakult formában fennmaradt honfoglaláskori motívumvilágunkat, vizuális anyanyelvi gondolkozásmódunkat.

Ugyanazt a babilóniai-ógörög eredetű zodiákus rendszert és csillagkép szimbolikát használják az iszlámban is, mint a keresztény világban. Maga Hérodotosz (i. e. 484 –i. e. 425) a hiteles ógörög történelemírás atyja – egyben a szkíták legnagyobb ókori ismerője – is elmondja, hogy a görögök az időmérésből és a csillagászati ismeretekből sokat átvettek a babiloniaktól. A csillagásztörténeti kutatások egyértelműen bebizonyították, hogy a babiloni csillagászat volt az, amely gondos megfigyeléseivel megadta az alapot a görög csillagászat számára és így megnyitotta az utat a történelem első csillagászati világképe felé. (Dieter B. Herrmann 1981: 28-29) A szkíta műveltség gyökerei részben Dél-Szibériába, részben Mezopotámiába nyúlnak vissza. Aranytárgyaik csillagászati szimbolikájával kevesen foglalkoztak, pedig a mezopotámiai csillagászati tudás és jelek hozzájuk is eljutottak. Írásomban azt is bemutatom, hogy az egyes állatövi jelek, milyen módon jelennek egy a szkíták arányaiban.

Jégen járó január, a fergeteg hava az év leghidegebb és legéhínségesebb hónapja. Mindenütt a jég, a hó az úr, a föld csontosra fagyott. A fák látszólag élettelenek, csak csontváz ágazatuk meredezik. Az állatok nagy része vagy elpusztult, vagy elbújt és szintén téli álmat alszik. Az ilyenkor is ébren lévő állatok sokat éheznek, nélkülöznek a természetben. Igaz, hogy karácsonykor a téli napforduló idején megszületett a fény, a nappali órák száma egyre hosszabbodik, azonban a Napnak semmilyen ereje nincs. Az egész természetben a szerkezet, a váz a meghatározó, a fagyott táj merev, kristály szerkezetű létben nyugszik.

Jégen járó január, Bak csillagkép
időszaka a kőrösi kazettán

Bak csillagkép időszaka,
11 éves lány rajza

A Bak csillagkép időszakának
megjelenítése az üzbég hímzésen

Bak csillagkép időszaka,
12 éves lány rajza

Az előzőekben vázolt gondolatot nagyon szépen fejezi ki a Kőrösi Református Templom Bak (Capricornus) csillagkép időszakát kifejező kazettája, csillagászati ideje január 19-én kezdődik. Zárójelben jegyzem meg, hogy a Bak csillagképet a kőszáli kecskéről nevezték el, mivel olyan állat, mely a legínségesebb és legzordabb körülmények között is tud létezni. A kazettán két, szimmetrikusan elhelyezett, virágnyelven megfogalmazott Bak csillagképjel jelenik meg, (jele: ♑). A két bak jel között lenyugvó csillagot és egy fölfelé csíráját

bontó, belőle tulipánként kinövő napvirágot látunk, kifejezve ezáltal a fény megszületését, a nappali órák számának növekedését, de a még hideg van, a Napnak nincs ereje, az „őrző állatok nem engedik” a metaforikus kifejezés szerint. Az egész ázsiai kultúrkörben elterjedt jelkép, hogy hurokfarkú bak-sárkányok őrzik közepén a Napot. Szép példáit látjuk ennek a kínai művészetben, de rendkívül elterjedt a székelyföldi kapufaragásokon is. A sárkányok őrizte Nap a téli napfordulóra utal. Az új fény már megszületett, csírát is bontott, azonban ereje még nincs a föld felmelegítésére, ezt fejezi ki a sárkány alakok erős kétoldali őrizete. A lenyugvó csillag pedig arra utal, hogy az éjszaka uralma már leáldozóban van, ideje egyre rövidül.

Ugyanezeket a formaszervezeteket, kompozíciós rendet láthatjuk az üzbég hímzésen is. Itt azonban nem csira nő ki a napvirágból, hanem félkörívben terjedő fény áramlások fejezik ki a fény születését.

Rajzi feladatként „virágnyelven” népművészeti motívumok formanyelvén jelenítjük meg Bak csillagkép időszakának természetmítoszi szimbolikus üzenetét. Így teszünk a további hónapok csillagképi feldolgozásánál is.

Csokonai Vitéz Mihály kalendáriumba való naptárversikéje is jól mutatja a XVIII század emberének szemléletét, hogy a földi és az égi, csillagképi természeti képzeteket összekapcsolja:

*„Mormolnak szelei a fagyos északnak,
A zsendelyre vastag jégcsapokat raknak.
Ellepik a földet sűrű fergeteggel,
A folyóvizeket megkötik hideggel,
Mellyeket őszítnek a havak és derek,
Azok a tél fején fejejlő púderek.
Zúzmarázos a Bak csillámló szakálla,
Csörög a jég miatt minden szőri szála.”
Tél című versből, 1789.*

Molnár V. József gondolatai Boldogasszony haváról, a januárról:

*„Fény-Krisztus születése után kemény, köves fagy, az igazi tél fogja a hátárt, az ember lelkét, testet, s tesped a jószág az istállóban is. Ha nem moccan bennünk, általunk az élet, akkor az ilyenkor szükséges megpróbáló keménység határt nem ismer dolga végeztében, és megtartás helyett gyilkol, s elpusztítja mindazt, aki, ami újjulásra vár;...
... A születés, amelyben csillagocska, napocska (fény) jön mindahányszor a világra, a Nap esztendőkörös újjászületésével a Bak „nulla pontjával”*

volt rokon (dátum szerint bármely napon is történt a világra szépülés!). A hajdanvolt ember hitében fényt-fényig tartott az emberélet, s amikor távozott a lélek: csillag született a menybolton. A csecsemő szoros pólya-kötése, amely 6-9 hétig gúzsozta a kisgyermeket – Bak territóriumának tulajdonságát valósította.” (Molnár V. József, 2018: 115-116)

Bak csillagkép megidézője,
nyakláncmedál Kr. e. VI. sz.

A napkorongot őrző szárnyas bak-
griffek, arany karperec Kr.e. V.-VI
sz. Oxus kincse, szkíta ajándék

Az aranymedálon jól látszik a hideg időszakot megidéző összegombolyodott, pihenő kőszáli kecske alakja. A legkisebb felület elve alapján, maga alá húzza lábait, fejét hátrahajtva hátára helyezi, így a testfelületét a külvilág felé lecsökkentve, a hó veszteséget a minimálisra csökkenti a téli hidegben. A karperecen pedig a bakkecske szarvú griffek őrzik a Napot a napkorong peremére ülve, a téli napforduló utáni időszakot megjelenítve.

Havat fúvó február, a jégbontó hava az enyhület, a hóolvadási ideje. A Nap ereje ekkor érződik először. A kemény, fagyott, kristályszerkezetű világ felolvad, feloldódik, és hullámtermészetűvé válik. A Vízöntő (Aquarius) csillagkép elnevezése itt is az aktuális földi természeti viszonyokra utal, csillagászati kezdete február 16. Ilyenkor van a farsang időszaka is. A tél befelé forduló szorongásából hatalmas jókedvvel törnek ki az emberek. Az idáig őrzött belső feszültség elemi erővel tör fel, mulatozásban, tobzódásban oldódik fel. A törvény szigorából a törvény áthágásába vált

át. Az időszak egyben alkalmas a lefojtott elementáris ösztönök felszabadítására is, de hogy ez ne váljon pusztítóvá, kiélésére artikulált formákat kell találni. Ez az időszak egyben a természet megújulásának kezdete is. A változás először „a fizikai lét” síkján következik be: a szilárd halmazállapotból folyékony halmazállapot lesz.

Havat fűvő február, a Vízöntő csillagkép időszaka a kórósi kazettán

Vízöntő csillagkép időszaka,
14 éves lány rajza

A Nap ereje már szétfeszíti a kereteket, legyőzi a hideget, üzbég hímzés

A Nap ereje már legyőzi a hideget,
11 éves lány rajza

A kórósi kazettán jól látható a kristályrács szerkezet elhullámosodása, (☰). A hurkolt farkú kétoldalú bakjel is felbomlik, a szétoszló hullámok már éppen csak, hogy emlékeztetnek az elmúlt időszakot jelölő bakjel szerkezetre.

Az üzbég hízmésen a Nap áll a középpontban, sugárzó erejével szétfe-szíti a kereteket, minden hullámzik, lüktet körülötte.

Molnár V. József gondolatai a Vízöntő időszakáról:

„Pál-fordulásával végérvényes a fordulás, annak első grádicsára lép a lét. Gyertyaszentelőkor, amikor a Nap már „bakugrással” magasabban ara-szol az égi mezőn, a Föld is fölébred, „szuszogni”, „lélegezni kezd”. Bár a Bak még ekkor sem akarja megadni magát, kemény testet-lelket bénító, feszítő fagyokat hoz az enyhületbe. Fagy és enyhület szinte naponta váltja egymást. Háromesztendő koráig a „vízöntőben élt” a gyermek – annak „alaktalan-sága”, személytelensége határozta meg valahány csete-bota cselekvését. A kisgyermekben ekkor még alig-alig munkál az én-tudat: négykézlábaz, rendtelenséget tesz, majomként utánozza anyját, apát; nyugalomát egyedül anya közelsége adja.” (Molnár V. József, 2018: 171)

A Vízöntő paradoxon jelenik meg szkíta ruhadíszon, a Vízöntő csillag-kép kétarcúsága, hiszen rendhagyó módon az egyik ága ráfolyik a Bak csillag-képp területére, és idejére a másik pedig a Halakéra. A szkíta aranytárgy szel-lemesen fejezi ki ezt, hiszen nem lehet eldönteni, hogy a két figura arca most egy vagy két arc. Ugyanakkor az égi szituáció egyben alkalmas arra is, hogy a Hérodotosz által leírt szkíta szokást a vérszerződést is megidézzé, hiszen a vérivással megpecsételt, választott szövetségben a feleket valamilyen közös dolog, közös ügy köti össze, létre jön a különvaló személyek közötti közös tér. Az aranytárgy összefonódó figurái szép képi metaforában fejezik ki mindezt.

Vízöntő paradoxon, vérszerződés
Szkíta arany ruhadísz
Kr. e. IV. sz. Kul-Oba

A Vízöntő „ráfolyik” a Bak csillagképre,
Ivókört, elektrum rhyton,
Kr. e. VIII-VI. sz. Kalmakareh

A szkíták korában különféle állatfigurákkal díszített, nemesfémből készített ivókürtök mindenhol el voltak terjedve a népek körében, a perzsáknál, a trák-szkítáknál és a görögöknél is egyaránt. Képünkön az égi konstellációt itt is jól kifejezi a Bak figurára „ráfolyó” Vizöntő csillagszimbolikát megidéző kürt, hiszen bort tartottak benne, amely lent az ivóedény alján, az állatfej közelében lévő nyíláson keresztül csorgott az ivó szájába.

Rügymozdító március, kikelet hava. Az idő tovább melegszik, azonban a farsang jókedve lecsendesedik. Látszólagos csend, nyugalom alakul ki, de főképp a növényi lét belsejében - óriási életfolyamatok indulnak be. Beindul a fák nedvkeringése, a rügyek elkezdenek duzzadni, rügyezni. Ez a készületi időszak viszonylag elég hosszú. Ez az időszak egyben az áldozati halál időszaka is. A meleg hatására a télen elpusztult állati tetemek, növényi maradékok bomlásnak indulnak. Végső pusztulásuk trágyává teszi őket, amely azonban táptalaja az új élet megindulásának. Nem véletlen, hogy a nagybőjt időszaka is erre a kozmikus üdvtörténeti időszakra esik. Krisztus kereszthalála olyan áldozat, amely az emberiség számára az örök életet hozta el a kereszténység tanítása szerint.

A Halak (Pisces) csillagászati kezdete március 12, időszakát megjelenítő kazettán a Halak csillagkép jele (♋) rendkívül határozottan kirajzolódik. A két félkörívét összekötő vonal azonban itt egy virágszerű hatalmas rügyben jelenik meg, amely már viszont a földi természeti viszonyokra, a növényi lét belső érésére, a rügyezésre utal. A természet megújulása most a „biokémiai lét” síkján következik be.

Az üzbég hímezésen is ugyanúgy Halak csillagkép jelét (♋) láthatjuk.

A hal-halál hangzása is hasonló, a hal tapintása borzongató, a pikkelyek hidege is a halált juttatja eszünkbe, ugyanakkor a hal az új életet is jelképezi, mivel nagyon szapora állat, megszámlálhatatlan sok ikrával gondoskodik az utódokról. A természet is áldozatra adja magát, hogy majd új élet szülessen belőle, ilyenkor kerül a földre mag és ő maga is meghal, hogy belőle új élet csírázzon.

(Megjegyzem, nem az asztrológiai hagyományoknak megfelelően, hanem a valóságos természeti viszonyokhoz igazodva rendeljük a hónapokat az adott téridő-egységhez. Jelenleg a Halak csillagkép ideje március közepén kezdődik, ekkor lép be valójában a Nap oda, mivel a csillagképek nagyon különböző méretűek és alakúak, ezért az ekliptika egy csillagképbe eső ívhossza – így a Nap áthaladási ideje is – eltérő.)

Molnár V. József gondolatai a Halak időszakáról:

„Mindaz, ami a korábbi Vízöntő időszakban részekre, darabokra bomlott szét, az a Halak enyhültében nyálkás uszadékká lesz. A tavaszeln földbe került mag is földjé mag-létét, halálra válik, hogy a belőle sarjadó életnek táplálója lehessen.

A Halak időszaka olyan, amilyen jelölője, amely ezüstös, hideg pikkelyével az elmúlást idézi, a halált, minden élet alapját, ágját; de a hal az, aki ezernyi ikrát rak, ő a legszaporább élet is egyben. S a Halak időszaka a hajnali tavaszi mocsár, a szuszogó gőzölgő bűzös halálhely, amelyben mindig jelen való az oszló, az áldozat, de amelyben minden pillanatban ott van a sokféle születés is. A mocsár rút, sötét, gyászos, de virágok virága, a tavirózsa is rajta virít. A mocsár mélye súlyosabb minden másnál, ám a szinte testetlen molnárka a hártya vizén érzi jól magát. A régiségben együtt volt az ember e kettősséggel.

...A föld alatt feszülő csíra, a pattanni készülő rügy adta s adta hetedik évig az emberélet, a kisgyermekkor tartalmát – a Halakban áldozat okán újulni készülő mindennek.” (Molnár V. József, 2018: 197)

Rügymozdító március, a Halak csillagkép ideje a kórósi kazettán

Halak csillagkép ideje, 11 éves fiú színes ceruza rajza

Halak csillagkép ideje, üzbég hímzés

Halak csillagkép ideje, 13 éves fiú rajza

A következő mennyezetkazettán átmeneti formát látunk, felül a Kos csillagkép jelét (♈), amely szétnyíló két szárával a rügyfakadást, a feltámadást idézi meg, ez ugyanakkor a Halak csillagkép jeléből (♉) fakad, annak kétirányúsága megszűnik, az alsó rész a felsőbe csúszik át és tör elő. Tulajdonképpen olyan, mint ha a Halak csillagkép jelének az alsó részét elhagytuk volna, illetve átfordult volna a felsőbe. Nagyon szépen jeleníti meg Gyarmati mester több kazettán is az egyikből a másikba átfolyó természeti folyamatokat, hiszen a rügyek hosszú idejű, hetekig, vagy akár egy hónapig duzzadásából szinte néhány pillanat alatt pattan ki a levélke, történik meg az átváltozás csodája. A rügy létformájából, kis levél „fülkezdeményeződés” lesz. A természetben a folyamatok nem szakaszosan, töredezetten történnek, mint az emberi társadalom által mesterségesen szervezett időben, hanem az egyik létforma átfolyik a másikba.

Átmenet a Halak csillagkép idejéből a Kos csillagkép idejébe a kőrösi kazettán

Halakból a Kosba, egy rajztanárnő rajza

Láthatjuk, hogy az egyik csillagkép jelének alakzata hogyan folyik át a másikba. Az alkotó ezzel zseniálisan utal arra, hogy felismerte a természeti folyamatok egymásból fakadó folyamatos történését, folyamatszerű rendjét. Az idő fázisokká való szakaszolása az ember mesterséges teremtménye. A természetben a folyamatok valójában nem törnek így meg, hanem egymásból következnek. Ezt dolgozta fel egy felnőtt tanítványom lendületes kompozíciójú, a természet átváltozását megjelenítő népi-képzőművészeti alkotásán.

Régen Poroszország, ma Lengyelországban található Vetttersfeldén talált szkíta pajzsdísz Kr. e. VI. századból, stílusa alapján párhuzamait a Fekete-tengertől északra fekvő területe élő Szkíták műveltségében kell keresni.

Nagyon érdekes, hogy a természeti folyamatok egymásból következőségét a Halak-Kos csillagképek vonatkozásában már a régi szkíták is feldolgozták, tehát ez egy nagyon az ősi bölcsesség. A sok szimbólumból álló arany pajzsdísz halformája, a végén, a farok részénél két kos fejjé nyílik szét, kifejezve ezzel, hogy a Halak ideje a Kos csillagkép idejébe megy át. Ez az aranytárgy is egyértelműen bizonyítja, hogy a szkíta műveltségben is jelen volt az időt is jelző csillagmítoszi tudás.

Ágzöldítő, füttyösszavú április. Az újjászületés, a rügyfakadás ideje ez. Rendkívül rövid idő alatt óriási energiák szabadulnak fel a természetben. A rügyek kipattannak, a fák kizöldülnek, a természetben minden éles, harsány, friss üde zöld. Hatására bennünk is zajlódna ilyenkor az átalakulás – gyakran hirtelen – folyamatai.

Ez egyben a feltámadás, a húsvét ideje is. Kozmikus üdvtörténeti szempontból a megváltás beteljesedése, az örök élet lehetőségének eljövetele. A természet újjászületése minden évben Krisztus feltámadását idézi meg számunkra. Az időszak igen alkalmas a nagy átváltozások, az élet elemi erejű kitörésének megélésére. Ez az időszak kifejezi a férfi természetre jellemző megküzdés és helytállás minőségét, erejét is.

Már csak a Kos csillagkép (Aries) – csillagászati idejének kezdete április 18 – jelét feldolgozó kazettán a sárga háttér a téli hideget végképp legyőző fényt, az ilyenkor kibontakozó óriási energiákat jeleníti meg. A természetben ez az újjászületés „a biológiai lét” síkján történik meg, s ezzel minden évben újra megidéződik a földi evolúció három fő állomása a Vízöntőtől kezdődően.

Molnár V. József erről az időszakról így ír:

„A föld méhében születésre feszül már minden csíramagzat, s a rügyek is pattanni készülődnek; de még várniuk kell, amíg a Nap égi társa a Hold megtelik, erőre kap a fönti bába is, aki világra segíti a Naptól fogant életet. S húsvét hajnalon, amikor halottaiból támad föl az Úr, legyőzve a halált, szinte varázsütésre megújul a határ, a kert, az erdő; zöld-arany színe ragyog föl a mindeneknek, a fényóhajtó-anyaságban munkáló teremő fényesség s vele ragyog a rítusát, dolgát tevő ember lelke is.

Kemény bolond szelek nyargalnak napestig, úzik a sárkány döglehetét, amely ott párál a földeken, a növények tövében; s a vizeken is ott van még a nyálkás halotti uszadék, amely táplálója, ágya, anyja volt az újulásnak, de most „gyermeké életére tör”; ideje lejárt, el kell most tűnnie. Minden esztendőn Szent György, a napvitéz győzi le őt, és szabadítja ki a királylányt, a megújult nő-növényi életet a sárkány, „a poshadt tó ura” fogságából, s ő tisztítja meg a vizeket is. Napját megelőzően a régiek körmenettel járják a határt, megtisztították előbb a bíró és a pap kútját majd kint a határban s a legelőn a forrás- és csordakutakat. A férfinép körmenete volt ez, a harcósé. Ezután már ki lehetett hajtani a legelőre a jószágot; kürt, tüllök szólt, serényen pattogott a karikásostor.

A Kos hava kemény, férfias, miként a napvitéz, s mint a huszár, akinek feszes vörös nadrágja, zsinóros mentéje, panyókára vetett dolmánya, lova, kardja, csizmája, lépése mind-mind a harcós férfit idézte meg; verbunktánca is, mert ilyenkor toboroztak dobszóval.

... A Kos tízesztendőskoráig „látta vendégül” a gyermeket: nekilődulást, szaladást, szelet adott neki, a lét húsvétian, hirtelen nagyot változó kedvét, erejét, az idő és a tér fölfedezésének örömét – a „lelkes”, személyes téridőt kapta meg a családban csakúgy, mint az iskolában.”

(Molnár V. József, 2018: 221-222)

Ágzőldító április, Kos csillagkép ideje a kórósi kazettán

Kos csillagkép ideje, 11 éves lány rajza

A Kos csillagkép ideje, üzbég hímzés

Átmenet a Halakból a Kos csillagkép idejébe, 15 éves fiú rajza

Az üzbég hímzésen a Nap által táplált belső fényenergia robban, négyfelé törve ki a Kos (♈) jelein keresztül.

Virágnitó május. Egyben a Bika (Taurus) csillagkép ideje, csillagászati kezdete május 14. Megint egy nyugodtabb időszak tér vissza. Ez a növényi lét kiteljesedésének, a fák kigömbölyödésének az ideje. Ilyenkor dús lombkoronát, erős levélzetet fejlesztenek a fák, erősödnek tövükben a légyszárú növények. A rét csupa illat, virág, ilyenkor virágzik a legtöbb növény. Feltámadnak a pillangók, kövérre híznak az állatok.

Az érzékiség és önmagunk építésének ideje. Ha állandóan csak önmagunkból adunk, akkor kiüresednek lelki energiatartalékaink, ezért szükségese-
sek olyan időszakok, amikor önmagunk erősítésére, felépítésére, létezésünk
csodálatos átélésére nagyobb hangsúlyt fektetünk, ami egyrészt az önmagunk
elfogadása, másrészt a körülöttünk lévő világ felszabadult létélményét nyújt-
hatja.

A Kos csillagképpjel (♈) kétoldalt, kívülről legömbölyödik, visszacsato-
lódik önmagába, hogy létrehozza kórosi kazettánkon és az üzbég hímzésen is
ezt az időszakot jelölő Bika csillagkép jelét. (♉) A folyamatszerűséget jól érzé-
kelteti, hogy az írásomban bemutatott kazettán még alul nem záródott össze
a Bika jelének két íve; ugyanakkor vannak Kóroszon olyan kazetták amelyeken
már összezáródott.

Virágnitító május, Bika csillagkép
ideje. Kóros, mennyezetkazetta

Bika csillagkép ideje,
15 éves lány rajza

Bika csillagkép ideje,
üzbég hímzés

Bika csillagkép ideje,
15 éves lány rajza

Molnár V. József erről az időszakról a következőket írja:

„Az esztendő körének változásrendjében a nagyhatalmú Szent György után a beporzás időszaka következik: Ég és Föld násza tombol.A teremtett világ minden íze-porcikája reszket, remeg ilyenkor, a termékenységet óhajtó határtalan nászörömben. Napokig tart csupán e láz, s utána mintha csömörré jönne a nagy örömmel mindenki élő megáll, szinte lélegzetét fogja vissza a határ is „guggol”, tövében-bokrában erősödik minden. Várakozás feszül, írhatatlan félelem, mert május kellős közepén jön minden esztendőben a három kegyetlen ”ác”: Pongrác, Szervác, Bonifác és az idő előtt szárbaszökkeneteket kíméletlen fagyával „aratja le.”

A Mindeneken belül, legbelül kerekedik ilyenkor és szedi össze magát, eképpen használva a nászt és csömört hozó Nap a megpróbáló s mindig másképpen éltető szentséges erejét.

A régiségben valahány gyermek tiztől tizennégy esztendő koráig „gyűjtött”: töltekezett, tövében erősödött miképpen a Bika égi korszakában a növény:” guggolt”, hogy majdan ha ideje érkezik, akkor természetben, lelkében, szellemiségében – az eget célozva meg – nagyot szökkenhessen.”

(Molnár V. József, 2018: 271)

A képen lévő szkíta kardhüvely díszítésének egyik figuráját láthatjuk. Összetett állatalak, amely az Állatöv csillagászati, csillagmítoszi szimbólumaiból épül fel. Csak a feje idézi meg a bikát, teste, lábai oroszlán, szárnyai hal formájúak. Együtt van itt benne a múlt, a jelen és a jövő. Jelenben élünk, a jelen dolgaival kell foglalkoznunk, szellemiségünket elsősorban ez hatja át, ezért szimbolizálja a fej a Bika csillagkép időszakát. A múlt tapasztalatai, eredményei, a Halak időszaka szárnyakad ad az előrelépéshez, „oroszlán lábunk” pedig visz a jövő felé, az Oroszlán csillagkép idejébe. A Halak időszaka felkészülést, az Oroszlán ideje a győzelmet jelentheti, a kardforgató harcos számára. **Szárbaszökellő június** a növekedés ideje, a nyár kezdete. A réteken szinte ember nagyságúra

„Csodás” állat a szkíta kardhüvely díszítésének részlete,
kr. e. VII. század, keletkezési helyén, Azerbajdzsán

nő a fű, a fák lombkoronája megnyúlik. Az élőlények, és így az ember kedve is az ég felé törekszik. Nem véletlen a pünkösöd, a Szentlélek eljövetelének ideje is ide esik. A régi ember hitében ilyenkor az ég megnyílik. A csíksomlyói búcsúban pünkösöd hajnalán a felkelő Napban a Szentlélek pillantható meg tűzmadár képében. „Ezt csak az láthatja meg, akinek a lelke arra érdemesült” - mondják a moldvai csángók. Az időszakhoz kötődik az Ikrek (Gemini) csillagkép kitüntetett helyzete, (jele ♊), csillagászati kezdete június 12. Az ikerség is a földi természeti viszonyokra utal. Az iker gyerekek, bár egy töről fakadnak, mindig versengenek egymással, és ezzel a nemes versengésükkel valójában egymást segítik abban, hogy minél hamarabb felnőjenek, magasabb szintre jussanak. Az ember nagyságú fűszálak is így versengenek egymással, hogy a Nap felé törekedjenek. Lélektani szempontból ez időszak egyben alkalmas a megküzdés, a verseny megélésére, a tanult tehetetlenség leküzdésére.

Kazettánkon a Bika csillagkép jele felül kinyílik, és két szárra bomlik, amely azonban alul ívesen továbbra is összekapcsolódik. Az égen az Ikrek csillagkép is hasonló alakzatot mutat. A virágnyelven megszólaló csillagkép mögött háttérként már a nyár sárga tüze fénylik.

A Bak csillagképet megjelenítő kazettából kiindulva jól láthatjuk, hogy az egyik csillagkép alakzata hogyan alakul át, formálódik át a másikba. Az alkotó ezzel zseniálisan utal arra, hogy a természetben a folyamatok egymásból alakulnak át a folytatólagos rend szerint, nem pedig időszakoskénti fázisok jelennek meg. Az egyik dolog a másikba megy át örökösen. Az idő fázisokká való szakaszolása az ember mesterséges teremtménye. A természetben a folyamatok nem törnek meg így, hanem átfolyanak egymásba. Mint már utaltam rá, vannak olyan kazetták is a Kórosi Templom mennyezetén, ahol éppen a két állapot közötti átmeneti szakaszt jelenítik meg, mutatva ezzel az alkotó tudatos felismerését a természet örökké folytonos rendjéről.

Molnár V. József erről az időszakról így ír:

„A régiek hitében húsvétot követő negyven napig Krisztus fényes, új öltözetében itt jár, él közöttünk, körülöttünk, bennünk; s áldozócsüörtökön fölemelkedik Atyja országába. Akkor, e magasztos napon egy villanásra nyitva marad Krisztus nyomában a mennyég kapuja: aki csak él, az mind-mind be akar nézni a Föntbe; csudalátni nyújtózkodik, aki eddig guggolt, félve a fagyos napok idő előtti aratását az most szökken; és vele szökken az ember lelke is miképpen a száras-szálás nyurga kender, a rozs, a gomba, s a lilium.

A Teremtő pipacsot, rózsát terít a tájra, a tűz, a vér fölfele törő piros

örömet; minden virág a Nap földi kedve, mely ekkor hatalmasan lendít fölfelé.

...Áldozócsütörtökön és holdudvarában szinte hallható a növekedés: fecseg, locsog, cserfel, a fa, a fű, a határ, a bogár, a madár, az ember; nyüzsög, nyüstöl a mindenképp vér-kedve, s a nagy akarás a küzdelmet, a verekedést is hozza. Ki-ki akaratlanul is árnyékot ad a lustábban nyújtózókodóknak, elnyomja-lopja életét.

A Fönt leköltözik, e verekedésben is kamaszos szűzi óhajlásban a Paradicsom valósul a földi tereken – a Szentlélek hatalmas kiadásának ereje által: együtt van itt, aki még zsenge, alig-növény, azzal, aki már virágzó csupa-pompa, s némelyek immár érett gyümölcsöket is kínálják.

Az Ikek a kamaszkorral rokon: a szárbaszökkenés időszaka, a „csodalátásé” és a birkózásé. Valahány kamasz lelkében a gyermek és a felnőtt viaskodik ma is egymással; de a csatát minden kamasznak a környezetével is (elkerülhetetlenül) meg kell vívnia.” (Molnár V. József, 2018: 291)

Szárbaszökellő június, Ikek csillagkép ideje.
Mennyezetkazetta, Kórós

Ikek csillagkép időszaka,
11 éves lány rajza

Játékosan kergetőző iker figurák.
Ikek csillagkép időszaka az üzbég hímzésen.

Ikek csillagkép időszaka,
16 éves fiú rajza

Ikerharcosok, arany ruhadisz, i.e. 400-350 Pantikapion

A Fekete-tenger északi partján fekvő Pantikapaionban készült arany ruhadisz, két szkíta íjászt ábrázol, amint egymásnak háttal állnak és így 360 fokos körben tudnak lőni íjukkal, váll-vállvetve tudnak harcolni, egymást is védelmezve így. Szép példája ez az egymást védő, segítő ikerségnek, szemben Romulusz és Rémus, Káin és Ábel történetével, a gyilkos küzdelmük kimenetével. Ez a sajátos, már Hérodotosz által isle-

lért fogadott testvérbarátság a szkítáknál elterjedt volt. Ebben a jellegzetes iker-kapcsolatban a felek nem egymás ellen, hanem egymásért harcolnak. (Pap Gábor 2015: 57-58.)

Sarlóshintó július, az áldás hava a természet bőségének, a beérésnek ideje. Ilyenkor érik a legtöbb gabonaféle, a táplálék gazdagságát szórva a természet teremtményei elé. Ez az időszak az örök természetanyaság megidézésének ideje. Ahogy az anya testével táplálja gyermekét, így táplálja a természet is gyermekeit. Nem véletlenül képviseli ezt az időszakot a Rák (Cancer) csillagkép, hiszen a rák testén hordozza ezernyi kikelt fiát, de ha menekül, hátrafelé úszik. A Tejút a Nyilas csillagkép után a másik oldalon ilyenkor kapcsolódik be az elliptika körrendszerébe. Erre utal a Rák csillagkép jele, (♋) mely a Tejút Galaxisunk forgását is megidézi, csillagászati idejének kezdete július 20. De megidézi a Holdat is, állandóan változó sarló alakjával, amely ősidők óta a női minőség szimbóluma. Nem véletlen, hiszen a nők termékenységhez kötődő ciklus váltásai a Hold ciklusváltásához kapcsolódnak.

Egy másik, szintén használatos a Rák csillagképpel jelenik meg kórosi kazettánkon . Megy, megy a napfelkelte helyének útja keleten észak felé, aztán megáll, és visszafelé megy. Egyre magasabban jár délen a delelő Nap, aztán egy magasság után már nem kapaszkodik többé ennyire lefelé. Az idáig egymásból következő jelek kazettáinkon most hirtelen megpördülnek, megfordulnak, utalva ezzel a nyári napfordulat idejére is, a fény kiteljesedésének csúcspontjára, hiszen ezután már apránként el kezdenek rövidülni a nappalok még akkor is, ha a Nap tüze augusztus elejére még erősebbé, már aszályal pusztítóvá válik.

Molnár V. József erről az időszakról a következőket írja:

„Aki az Ikrék havában szárba szökken, a Rák idejében kalásza formáját, gyümölcsét, rangját, nemzetségét kapja; ilyenkor címerét hozza már a kukorica is, virágját a mák meg a krumpli. „Isten terített asztalává” lesz a határ, s ezt immár „körbeülheti” az élők „nagy családjá.”

A gabonának június 15-én Vid „tövét szakítja”, s ahány fajtája csak van, az mind érni kezd; július 2-a, Sarlós Boldogasszony napja piros betűs ünnepet hoz: megjelenése a régiségben a az aratás kezdetét jelölte. („Nehézkes Mária” megy e napon Erzsébetet látogatni; a határ minden búzaféje ilyenkor Nehézkes Mária, minden kalász-méhben élet simul, a boldogságos Istenanya gyermeke.)

E napon jóval napkelte előtt hálaadás zengett minden katolikus templomunkban. Az emberek a templom fala mellé támasztották a kaszát, az aratás eszközeit, hogy áldás legyen rajtuk., s majdan az aratáson is. Mise után a templom egész népe a már megáldott szerszámokkal énekleve indult a határba. A nagycsaládokat ezen a hajnalon a „nagyasszony”, a család „asszony-öregje” vezette s ő vágott három marok búzát sarlójával az érett táblából, s kötötte át, öltöztette piros szalaggal; e kicsi kéve neve számos vidékünkön Jézus volt (sok helyütt az aratás végén kötötték a „Jézus-kévé”). A serdülő lányok búzavirágból koszorút kötöttek a kéve fejére. A búza sár-aranya, kalász-sugara, szem-sikérje a Napot idézte meg: „Mag, mag, búzamac, benne aluszik a Nap”; s a Nap Jézust hozta, hozza el minden hajnalon: „– Mit látol a fényös Napon? – Ott látom a fényes Jézust ” (Gyimes) – imádkozták a régiek (a tápai öregek azt tartották, hogy Jézus a Napban lakik, s onnan irányítja a világot: a Napot emiatt tisztelték, de akit Isten akaratóból megidézett, a közénk születettet, Jézust imádták egyedül); s minden búzaszemen rajta látták Jézus képét, vagy Boldogasszonyét Gyermekével. Körbetérdepelték e kévét, s a felkelő Nap felé fordulva megköszönték a Teremtőnek, hogy ismét úgy terítette meg a „mindenki asztalát”, hogy jut bőven a családnak, a szegénynek csak úgy, mint az ég madarainak is. Azután hazatértek, az aratás tetet-lelket próbáló nehéz munkáját, ha telehold adódott éjszaka, vagy másnap reggel kezdték el.

A Rák – a határ „terített asztala” – érettséget hozott, alkalmát annak, hogy a felnőtté vált két különmemű egyé legyen, családot alkosson.” (Molnár V. József, 2018: 317)

Rák csillagkép ideje, nyári napforduló.
Mennyezetkazetta, Kóros

Nyári napforduló ideje,
12 éves lány rajza

Rák csillagkép ideje,
üzbégi hímzés

Rák csillagkép időszaka,
15 éves fiú rajza

Az önmagát megsebző griffimadár és a bakkecske. Szkíta arany aigrette, fejdísz,
Szibéria Kr. e. IV.- III. sz.

Önmaga vérével fiait etető pelikán madár,
Szilágyság, Krasznai Ref. Templom
mennyezetkazettája

Egy szkíta papnő sírjából előkerült arany fejdísz kompozícióján, látszólag a ragadozó és megragadott zsákmányának leteperése tipikus formáját láthatjuk. Azonban a különös ragadozó madár nem a haldokló kőszáli kecskére néz, hanem éles csőrével erőteljesen befelé hajolva sebzi meg begyét és kicsorduló vére lecsepeg a magatehetetlen bakkecskére. Ez a megszokottól nagyon eltérő viselkedés, ugyanakkor az évkör tulajdonságai szempontjából, csillagmitoszi szinten jól értelmezhető. A nyári és a téli napforduló szimbolikus tengelyéről van szó. Nyári napforduló időszak a Rák csillagképhez kötődik, melynek képi jele visszafelé forgást idézi meg, a másik oldalon az évkörben pedig a Bak csillagkép jelenik meg. Rák idején az anyai minőségű természet bőségesen ontja ajándékait, míg az évkör másik oldalán a Bak ideje a leghidegebb, legínségebb időszak, a túlélést azok az erőforrások tudják biztosítani, amelyek a nyár folyamán megértek. A szkíta griff, turulmadár önmagába fordul, hogy feleslegéből adjon táplálékot, erőforrást az ínséges időszakot szimbolizáló kőszáli kecskének. Jellemzően a szkíta hitvilágban az emberi tulajdonságokat az állati mitikus alakok jelenítik meg. Ennek a kozmikus perspektívájú viselkedésnek erkölcsi megfelelője a kereszténységben az ingyen-kegyelem, az önfeláldozó szeretet. A gondolat évezredekkel későbbi megidézője Krasznai Református Templom mennyezetkaszettáján, a vérével fiait etető pelikán anyamadár képi metaforája, amely egyben Jézus Krisztus áldozatát is kifejezi. (Pap Gábor 2012: 16-17)

Aranyat izzó augusztus, újkenyér hava a hónap első fele az év legmelegebb időszaka, a Nap uralmának, a hőségnek ideje. Ugyanakkor a Nap alkalmas az érzelmi melegséget is szimbolizálni. Gyermekünk kiskorban elszenvedett az érzelmi, kapcsolati hiányait, korai traumáit kiválóan lehet az időszak adta témával elaborálni, feldolgoztatni. Az időszakhoz kötődő Oroszlán (Leo) csillagképet megjelenítő kőrösi kazetta és az üzbég hímzés motívuma a csillagkép jelének alakját dolgozza fel, illetve a nyár színeit jeleníti meg, idejének csillagászati kezdete augusztus 10. Oroszlán csillagkép (♌) nem véletlenül az állatok királyáról kapta elnevezését. A hím oroszlán sárgás színe a Napot, sörénye pedig a Nap sugarait idézi meg. Nap teljes ereje még utoljára megmutatja magát; királyi gesztusként adva önmagát, amely lehet áldás is, de akár pusztítóvá is válhat, mindent kiégetve, aszályt okozva. A Nap még utoljára kitombolja magát, a férfi uralmú időszakban, az Oroszlán idejében.

Csokonai Vitéz Mihály, A nyár című naptárverse jól érzékelteti a természet ezen drámáját:

„A Nap kettőztetvén hév tüzét a Rákon,
Magossan tündöklök a hideg klímákon.
Hevül a Neméa sárga oroszlányja,
Mert sűgárit a Nap rá közlőről hányja.
Vévén a Szírius tőlle melegséget,
Tűzes csillagával minden határt éget.
Mihellyt dögletes fényű csillagzatja
Magát a csillagos égen kimutatja,
Azonnal a tavasz szépségi hervadnak,
A nyájas ligetek s mezők elfonnyadnak.
A tőlle megaszalt természetnek szomszja
A rétek haldokló virágit lenyomja.
Lekonyúl a beteg lilium s tulipánt,
Mellyeket belől egy száraz hektika bánt.
Illatos kebele Flórához temjéne,
Hogy könnyörüljön már beteg seregén ez.
Néki alázatos szárát meghajlítja,
Az újító essőt nyílt szájjal áhítja.
El is jön az esső néha nagy felhővel,
De széllel, dörgéssel, villámmal
s menykővel.

A forgószél öszvetördeli a fákat,
Elsodorja a szép vetést és plántákat.
A rohanó zápor a rétet elmossa,
A virágok nemző részit lecsapdossa.
A tűzes menydörgés minden szívet gyötör,
A langozó menykő mindenfelé ront, tör.
Kopog a jégesső, tördel mindenekeket,
Agyonveri a szép virágos fűveket.
De mihelyt a setét felhők elrepülnek,
A haragos egek ismét kiderülnek.
A mosdott Nap egy fél felhőre könyököl,
A megsűrt áerben vidámon tündököl,
Büszkén mutogatja a szagos rétekben
Apró képecskéit a kristály cseppekben.
Egy illy hús essőért mennyit sohajtozott,
Akit az izzadság s a por besározott.
Aki lankadt karral vonta már kaszáját,
Be édes örömmel kezdi most munkáját.
A megéledt barmok s vadak ugrándoznak,
A víg madarakkal a mezők hangoznak.”
(1789.)

Molnár V. József erről az időszakról így ír:

„A Nap túl a csúcson, az esztendőkörös delelőponton megérezvén, hogy égi pályáján lefelé kell már araszolnia, megérezvén a majdani halált miképpen az ember, különösen a férfinép, amikor túl van már élete delén – tombolni kezd. Fénye királyi korona ereje, fehér-arany tűz már-már a pusztulást hozza az általa teremtett, nevelt-növelt életre.

...Öreganyáink menyecskekorukban eképpen futottak a tomboló férfiember családot, jószágot pusztító, sokszor jogos haragjának fékezésére. S eképpen történik ez minden esztendőben, a Mindenség áldott „színpadán”. A Nap tüze, lándzsa-haragja tövét szakítja a növénynek, fűvek, virágok, termények sokaságának, a halálán lévő mező, mind ki nő-növény a hervadás illatpárájával fut az Úr felé, haragját fékezendő. ...Védi a még élőt a páraköpeny, s a Nap lándzsa-kezdve nem pusztíthat, érlel csupán.

...Az emberélet dereka az Oroszlán-adta tulajdonsággal volt rokon:

az ember ekkor méltóvá vált a nemét, nemzettségét jelölő kalapjára – „megkoronáztatott”; s az asszony a mindenség jeleivel öltöztetett főkötőre, hogy királyi embere mellett nagyasszony lehessen.” (Molnár V. József, 2018: 353)

Oroszlán csillagkép időszaka,
Mennyezetkazetta, Kórós

Oroszlán csillagkép időszaka,
10 éves fiú rajza

Oroszlán csillagkép ideje,
üzbég hímzés

Oroszlán csillagkép időszaka,
14 éves lány rajza

Napkorongot idéző párduc, arany mell-plakett, I. Péter cár szibériai gyűjteményéből, Altaj, Kr. e. VII. - VI. sz.

A Napot nem csak az oroszlán, hanem a szkíták sztyepéin hajdanán élt párduc is megidézheti sárga, fekete pöttyös bundájával, ragadozó természetével. Nem csak az állat szépsége ünnepli a Nap királyságát, hanem vadsága is alkalmas arra, hogy szimbolizálni tudja a Nap időnkénti pusztító megnyilvánulásait. A szkíta aranytárgyon látható párduc összegömbölyödve, a napkorongot jeleníti meg. A belső formastruktúrája pedig a Nap forgását idézi meg, amelynek hatását még fokozzák a belül lévő karikák, mélyedések, melyek égbölcseknek a helyei. A finomra csiszolt ékszer arany ragyogása sem lebecsülendő.

Szólószagú szeptember, a Szűz (Virgo) hava (♍) csillagászati idejének kezdete szeptember 16, a magba, bogyóba, gumóba sűrűsödés ideje. Ilyenkor érik a legtöbb gyümölcs. Az élet pusztán potenciális képességgé válik, hogy így visszahúzódva vészelje át a téli hideget, hogy majd a következő tavaszon törjön elő, valósuljon meg újra. A Szűz csillagképet megjelenítő kórosi kazetta különösen szépen képviseli ezt a gondolatot. A kazettán lévő virág-magok köré mindenütt keretet húzott a művész, modellezve a mag és a termés viszonyát, a magban lévő életcsíra bezárását a védelembe, nyomatékot adva még az által is, hogy a vonalak csomópontjait külön kitüntette. Az üzbég hímzésen pedig a rügyszerű, bimbószerű életet védelemül bezárja a népművész a köré font bonyolult vonal-formarendszerrel. Így lassú lelki átváltozás folyamányaként a nyár teljességéből az ősz érettségébe fordulunk.

Molnár V. József erről az időszakról a következőket írja:

„Az Oroszlán havának tomboló Nap-tüze tövét szakítja a növények javának; megszűnik növekedésük, a látványos tér-idő szerveződé. Bertalan augusztus 24-i ünnepe táján lecsupaszul, „börtelelné” válik a határ. Bertalan középkori ábrázolásán saját vándorbotbotjára akasztott megnyúzott bőrét viszi a vállán. ...A Szűz rendszerezésének ideje érkezik, a földek egymás mellé sorakozó barázdáinak ideje, a bevetetlen szántóföldé.

Az élet, amelynek eddig virága, törzse, töve adatott, nem szűnik meg: magba, gumóba sűrűsödve, alig-moccanó „tétlen” erőként létezik tovább. A „bent” nyitja kapuját ilyenkor – a „kinti” egybefüggő megannyi részre esik szét.

Szeptember 8-án, Kisasszonykor, Mária születésének napján „pengeélű”, hideg fényvel kel fel a Nap; az esztendő körének változásrendjében most először haláláról ad hírt az „Áldott”, a mindenek teremtő, növelő, érlelő, lebontó hatalma; az elmúlás belesajog a földi világba, az ember lelkébe is fészke támad – most jobban, mint a sötét, ködös alig-fényű novemberben; de a régi-ek hitében a halálra készülő az imádságos lelkűnek, a böjttel, virrasztással, zarándoklattal ünneplőnek, aki a fásasztó nyári munkák után maradék erejét testi vágyait „elúzi”, megmutatja „Mária bölcsőjét”, a Szüzet, aki majd a karácsonyi napfordulón újra világra szüli őt, mindnyájunk Fény-Krisztusát. A Nap, aki halni készül – majdani születését hirdeti.

Az esztendő körének Szűz hava az ember öregkorával rokon; a testi vágyak már messze maradnak, az emberéletnek töve szakad; az öreg ételből, ruhából már kevéssel is beéri, „nyelveken tud szólni – megért, s megérteti magát.” (Molnár V. József, 2018: 395)

Szűz csillagkép idősza, az életcsirák magba, bogyóba záródnak.
Mennyezetkazetta, Kórós

Szűz csillagkép idősza,
15 éves lány rajza

Az élet magba, bogyóba sűrűsödik,
üzbég hímzés

A Szűz hava, az élet magba sűrűsödik,
12 éves lány rajza

A Szkíta királyi koronaszerű aranysisak közepén stilizált koszarvak vannak, amely az erő a lendület, a harciasság szimbóluma, de felette egy erőteljes vonallal körbezárt érzékeny szirmú, kinyílt virág látható, amelyet védelmezni kell, vagyis metafora szintjén ez a motívum is alkalmas az élet magba-bogyóba sűrítésödésének megidézésére. Vagyis a fejedelemnek nem csak hódítani kell, hanem védelmeznie is kell a kiszolgáltatottakat. A szkítáknak ezen bölcsesége nagyon is megszívlelendő. Hogy ezt teljesen figyelmemen kívül hagyták a nagy Perzsa Birodalom királyai, akik csak hódítani akartak, egy multikulturális társadalom megteremtésén fáradoztak, pontosan ez lett a veszte a birodalmuknak. Gőgjükben nem emeltek védőfalakat a mesés gazdagságú fővárosuk Perszeopolisz köré, ugysem meri őket megtámadni senki. Nagy Sándor elpusztította.

Szkíta királyi aranysisak Kr. e. IV. században
Krim, Kerics környéke

A levelet osztó október, a magvető hava a fák színesedésének és az

őszi nap-éjegyenlőség ideje, a Mérleg (Libra), vagy Mérték csillagkép időszaka (♎), valódi csillagászati idejének kezdete október 31. A nap-éjegyenlőség mérleg helyzetet teremt az évkör során, és ezt szépen jeleníti meg a kőrösi kazettán a virág mérleg, a benyúló ítéletet osztó Atya Isten kezét is megidézve. A kazetta színessége csöndes melegséggel árasztja az ős derekának színvilágát.

Molnár V. József erről az időszakról így ír:

„Szeptember végén, betakarítás után, javarészt már túl a szüreten is, amikor az őszi vetéssel az eljövendő új ágyazódik már, az ember az Úr Szent Mihály mérlegére lép. Megmérettetik ami jó, s ami rossz – ami benne, által és körülötte történt. A gazda, az ember, a földi mindenek ura, egyetemes parancsra, Isten akaratából számot vet, számot ad; az esztendő estéje érkezett.

Hajdan minden „napszentülte” után, amikor szorongást hoznak a napfénytelen órák, amikor a mindenség láthatatlan hatalmas madara gubbad a fákra, s az ember lelkére is, vacsorázni asztalhoz ült a család és kérdés nélkül sorolta mindenki azt, ami egész napon vele, általa történt; s kimondta a rosszat is, hogy a éjszakája, – mely ízelítő a másik világból–, nyugodt legyen.

....Az esztendő estéje az ember hajlott korát, a vén kort is megidézi, amikor visszafelé pörög a film, életünk története, amikor minden tettünk, a vaksötétben történtek, a titkos tettek is vakító fényben, tisztán látszanak. Ekoron kinek-kinek a mérlegre kell állnia. A régiekben sokan külön penitenciával, külön zarándokutakkal készültek a mérlegelésre, mert hitük szerint, aki a mérlegelésen könnyűnek találtatik az elpusztul, annak a föld kiveti a testét, s az ég nem fogadja vissza a lelkét (ilyenkor magához hívta, vagy felkereste haragosát mindenki, akihez hűtlen volt, akit cserbenhagyott, akit akaratlanul vagy akaratlanul megbántott, hogy a végső elalvás előtt megszabaduljon minden nyomasztó teheről).

Az esztendő estéjén számba venni a jót – biztonságot ad, örömet hoz, fölszabadítja az ember teste-lelke kedvét; s a rosszat is csak oldottan lehet kimondani, nagy vígságban., amikor a gátak a fékek föl-, elszakadnak. Szent Mihálykor kezdődött régebben a zajos, vidám kifsarsang, s ezt Katalin november végi névünnepe zárta; Mihály napja utáni vasárnapon szüreti mulatságot tartottak a régiiek, amely ősidők óta alkalmát adta a fölszabadult számadásnak, a hála parttalan örömének.

...Mihály őszi Mérleg-időszaka a szombatok enyhülésében történik; Ilyenkor az Istenszülő Asszony, Szűz Mária vendége mind aki él, az Ő öle, köpenye, köténye, a hervadó fák s szőlőlevelek ezer-szín kegyelme és

az októberi litániák készítik föl az elközeledőre az embert, a végső időszakra, amikor körülötte és benne a legsötétebb honol – a fényen túli fényvel, az Úrral való találkozásra.” (Molnár V. József, 2018: 417-418)

Mérleg csillagkép időszak,
kőrösi mennyezetkazetta

Mérleg csillagkép időszak,
11 éves lány rajza

Őszi nap-éjegyenlőség,
a Mérleg csillagkép időszak,
üzbég hímzés

Őszi nap-éjegyenlőség időszak,
16 éves lány rajza

Ködnevelő november, enyészet hava, a természet halálának ideje. A természet téli álomba szenderül. Az időszakot megidéző Skorpió (Scorpio) csillagkép (♏) méregfullánkjával szintén a halálba való beavatódást idézi meg, valódi csillagászati idejének kezdete november 23. Az első beköszöntő fagyok „skorpió fullánkjukkal” csípi meg a fák leveleit, mire azok elhalva leválnak a faágról. Ez a levélhullás ideje. (A levelek színesedésének idejét gyakran összekeverik a levélhullással, pedig a két időszak nem ugyan az. A színes falevelek október derekán még sokáig fent maradnak a fán. Ezzel szemben a novemberben beköszönő fagyok idején szinte egyik napról a másikra dobják le magukról dús lombkoronájukat a fák.)

Nem véletlen, hogy ekkor van a halottak napja. A kőrösi templom kazettáján a Skorpió csillagkép virágai nem annyira annak jelét, hanem annak valódi alakját idézik meg. A csillagkép fő nagy fényű csillaga az Antares, melyet gyakran Cor Scorpiinek a „Skorpió szívének” is nevezik, a virág képen szintén szív alakban jelenik meg. A skorpió két ollója is jól kirajzolódik a festményen. Hosszú farkát szaggatott vonalakkal jelölte az alkotó mivel terjedelmi okokból nem fért volna rá a kazettára, illetve a csillagképnek ez a része szabad szemmel nem látható mivel a látóhatár alatt van, a teljes látvány csak a Földközi-tenger térségében észlelhető. Farka végén kunkorodó méreg fullánkját megduplázva, szimmetrikusan jelenítette meg virágnyelven a mester. A virágok színvilága különösen fokozza e látszólag drámai helyzetet, különös titokzatos őszi színvilágával, azonban átsüt rajta valami melegség, hirdelve, hogy a halál nem a pusztulás, hanem az átváltozás folyamata.

Az üzbég hímezésen már csak a skorpió farka, végén a fullánkos méregmiriggyel jelenik meg, négy karban forgást idézve, utalva ezzel a test lesúlylyedésére, megsemmisülésére a halálban, de egyben a lélek felszabadulására is a túlvilágba való átlépésével, az élet-halál ciklikus folyamataiban. A hímező szintén az ős színeit használja.

Molnár V. József erről az időszakról a következőket írja:

„Október végén, s november java napjaiban, halálba fordul a földi mindenek. A fák bokrok ezer-színe az ilyenkor érkező fagytól, hóharmattól – s a szőlő levele-kedve is a sáré lesz.

.....Már nincs mit ölnie a télelőnek, már mindenki aki növény, áldozatra adta magát, hogy a tavaszi mező majd a Teremtő akarata okán ismét újulást hozhasson.

.....A halottak napi terített asztalnál étel, ital gyertyafény, s imádság hívta-várta nemrég elhunytakat. E titokzatos napon együtt ült az asztal körül

aki még él, s akinek már a másik világról kellett „visszajönnie”; és a gyilkolás, a halál ködös, lucskos napjaiban sem gondolta senki, hogy a halál elpusztulás volna. Farkas napján a vén fa kidöntése után is ezért ültetett csemete fát a hajdanvolt ember.

A régiek hitében az utolsó átváltozást, a halált csak a tisztult lelkű ember kapta: teste itt maradt, lelke el-, ki-, föltávozott. Mindez a minden testet csupaszító Skorpiót idézi, az esztendőkörös változásrend, leglátványosabb, „fullánkossal”- idejét.” (Molnár V. József, 2018: 467)

Skorpió csillagkép,
kórósi mennyezetkazetta

Skorpió csillagkép, 14 éves fiú rajza

Egyszer lent, egyszer fent járnak a skorpió fullánkjai. Skorpió csillagkép időszaka az üzbég hímezésen

Skorpió csillagkép időszaka,
13 éves fiú rajza

Szkíta kardhüvely részlete,
ie. 350-325. Dnyeper régió, Nikopol

Az aranytárgy kompozíciójában egy szúróshátú, tekeredő kígyó farkú, skorpió méregfullánkú mitológiai állati alak jelenik meg. A szkíták, mint ahogy a magyarok is, egyszerre használták a távol-keleti és a babilóniai-görög állatövi szimbólumokat, képzeteket képírásukban, népmeséikben, mítoszaikban. A ló az elkövetkező csillagképi időnek a Nyilasnak, a kígyó pedig a skorpiónak felel meg.

Kígyótartó csillagkép, (Ophiuchus) csillagászati idejének kezdete november 29 az égbolton. Jele: „A Kígyótartó csillagképet bár többnyire nem tartják nyilván, mint állatövi csillagkép, mégis a Skorpió és a Nyilas csillagkép közé ékelődik be. Igaz hogy nem a teljes csillagképe része a Zodiákusnak, a Kígyótartó csak „az egyik lábát teszi be” az ékbe. Valószínűleg ezért nem kerülhetett be a régiségben az állatövi csillagképek közé. A csillagkép egy kígyóval körbefont férfit formáz. A görögök Aszklépioszsal azonosítják. Aszklépiosz a gyógyítás istene a görög-római mitológiában. A népszerű istenség jellemző attribútuma volt az orvosi pálcá, amelyre egy kígyó tekeredett fel. A pálcára tekeredő kígyó motívuma a mai gyógyszertárak cégérében is szerepel. A vedlő, így az újraéledő testet jelképező kígyóknak nagy szerepük volt Aszklépiosz gyógyító tevékenységében is. Vagyis ez a kígyó szimbólumának a gyógyító aspektusa.

A Skorpió távol-keleti megfelelője a Kígyó, ezért is gondolom, hogy a róla szóló népmesék feldolgozása is illik a Skorpió időszakhoz. Kígyókirálynő alakja megjelenik Erdélyben, Tancson a református templom mennyezetkazettáján is, amit hívóképként használunk a rajzi feladatban. Alak nagyszerűen alkalmas az átváltozás kifejezésére, a lelki átalakulás megidézésére, hiszen pont azt a pillanatot jeleníti meg, amikor a kígyó átváltozik királylánnyá. A kígyónak a mesékben és mítoszokban több többféle képze, alakja, tulajdonsága van. Mi metodikánkban a kígyó gyógyító, mitikus aspektusa jelenik meg. Többek között Benedek Elek által kiadott a „Vas Laci” népmesében találunk rá példát: miután Vas Laci népmesei hőst megöli a sárkány, testét szétdarabolja, jön a kígyó-királykisasszony, aki forrasztófüvekkel a megkenegeti Vas Laci húsát, csontját, minden porcikáját összeforrasztja, aki ettől életre kell, és hétszerre szebb és erősebb lesz, mint volt annak előtte és most már le tudja győzni

a huszonegy fejű sárkányt is.

A téma pszichológiai, művészetterápiás vonatkozásai: Az átváltozás tematikája különösen fontos a serdülőkorban lévő gyermekeknek, hiszen életfeladatként a gyermekkorból a felnőttkorba való fokozatos átlépésének küzdelmes, sokszor drámai időszakát élik meg. A személyiség fejlődése egy olyan fokozatosan gazdagodó életutat jelent, ahol „próbatételek” várnak az egyénre, hasonlóan, mint a mesék, vagy mítoszok hőseire. A fejlődést nem a nehézségek elkerülése, kivédése jelenti, hanem éppen az segíti, hogy erőfeszítéseket teszünk, amelyek új készségek, képességek kialakításával járnak együtt. Ez sokszor krízisekkel jár együtt, amely visszavetheti az ember fejlődését, de előbbre is viheti, hogy egy magasabb szintre kerüljön.

Ugyanakkor a halállal, a veszteséggel való szembesülés a természet halálának időszakában, az elgyászolás felé terel minket, a fájdalomra van gyógyír, a betegségre gyógyulás, a sötétséget hamarosan felváltja a világoosság, a remény beteljesülése.

Babilóniai Kígyókirálynő.
Mennyezetkazetta, Tancs, Erdély

Kígyókirálylány,
12 éves lány rajza

Deres-daras december az álom hava, a havazás beköszöntének ideje, az év legsötétebb időszaka. Nagyon érdekesen függ össze a havazás, mint deres-darasság és az éjszaka fénye a csillagfény az égbolt deres-darassága. Tulajdonképpen ebben az időszakban élhetjük meg legjobban az éjszaka fényét a csillagfényt. A frissen lehullott hó ugyanis visszaveri a kozmoszból hozzánk érkező éjszakai fényeket. Még ha nem is süt a hold, ilyenkor olyan világos van éjszaka, hogy a csillagfénynél olvasni lehet, látszanak a távoli hegyek, környező házak, fák, erdők. Az éjszaka csillagfénye varázslatos hangulatot áraszt. Ez az advent ideje, a közénk született Megváltó várásának ideje, akit a Szentírás a világ világosságának nevez, aki megvilágosítja az embereket; egyben közeleg a téli napforduló is, amelytől újra a világosság ideje gyarapszik. Nagyon érdekes, hogy ez az időszak a Nyilas (Sagittarius) csillagképének az időszaka is egyben, melynek valódi kezdete december 18, (jele: ♐). Mennyezetkazettánkon és az üzbég hímzése ez az átlós, felfelé mutató kompozíciós szerkezet idézi meg. A Nyilas csillagkép mögött a Tejútrendszer középpontja található, ahonnan óriási mennyiségű fény energia áramlik ki galaxisunkba, melyből születnek a csillagok és az égitestek, vagyis az anyagi világ. Tehát a Nyilas csillagkép egyenesen a teremtető erő középpontjába mutat. Ezt a teremtető fényt érzékeljük csillagfényként a decemberi éjszakában. Ez egy nagyon szép példa a kozmikus üdvtörténetre. Egyszerre jelenik meg az anyagi természetben a teremtető Atya életető fénye és a társadalomban emberi lelkeket megváltó krisztusi fény eljövetele, a karácsony, a szeretet ünnepe, a születés ünnepe.

Így vall erről a Biblia:

„Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. Minden általa lett, nélküle semmi sem lett, ami lett. Benne az élet volt, s az élet volt az emberek világossága. A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel.” (János evangéliuma 1, 1-5)

„Az Ige volt az igazi világosság, amely minden embert megvilágosít. A világba jött, a világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ. A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be. Ám akik befogadták, azoknak hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek. Azoknak, akik hisznek nevében, akik nem a vérnek vagy a testnek a vágyából s nem is a férfi akaratóból, hanem Istentől születtek. S az Ige testté lett, és közöttünk élt. Láttuk dicsőségét, az Atya Egyszülöttének dicsőségét, akit kegyelem és igazság tölt be. János tanúbizonyságot tett róla, amikor azt mondta: „Ez

az, akiről hirdetem: Aki nyomomba lép, nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én.”

Mindannyian az ő teljességéből részesültünk, kegyelmet kegyelemre halmozva. Mert a törvényt Mózes közvetítette, a kegyelem és az igazság azonban Jézus Krisztus által lett osztályrészünk. Istent nem látta soha senki, az Egyszülött Isten nyilatkoztatta ki, aki az Atya ölen van.” (János evangéliuma 1, 9-18)

Molnár V. József erről az időszakról a következőket írja:

„A régi ember gondolkodásában, szentségi gyakorlatában az esztendő adventtel kezdődött. Advent adta elejét az egyházi évnek is.

...A Nap ilyenkor igen alacsonyan jár, ködösek a hajnalok, a rontást hordozó sötét napok, de egyben a várakozás, a készüllet, a reménykedés időszaka ez. A hajdani falu népe a sötétség adta szorongást, szórtságot, a betegséget ágyazó rosszat a karácsonyi készüllet rítusaival oldotta, zavarta el. Az ember testéből-lelkéből, de a rábízottak sokaságából is kiüzte a gonoszt, hiszen az ő dolga volt a Teremtő akarata okán, hogy a jószág az istállóban, ólban, de a kert, a mező, az erdő, a vizek is épek maradjanak, rendezetten várják a gazdával együtt a csodát, a Nap téli fordulatát, Fény-Krisztus születését (mert a régiiek hitték Teremetett Világ valamennyi létezőjének titokzatos egybetartozását, hitték annak lépcsőzetes rendszerét – az életet). A régi ember az ilyenkor ébredő testi vágyát, az ölelés és az étvágy pirosát böjttel, sötét öltözettel, s ezernyi szent cselekvéssel tartotta távol, hogy lelke szűzi fehéren izzon, hogy a születés az ő cselekvő részvételével, vele-benne mehessen végbe. ...megszületett a fény, velünk-bennünk van Jézus; moccanjon a gyermekisten, mozduljon hát a világ is!

A karácsonyi ünnepkör valahány szokásjátékát a „zárttság” és a „nyitottság” kettőssége jellemezi. Fény-Krisztus születését szórtságot úzó, rendeződést, csöndet, zárttságot varázsoló játékok előzték; a titokzatos pillanatot követően pedig a moccanást, a nekiindulást a nyitottságot ösztönözték a cselekvések.

...Ez az időszak egyben a gyermek anyaméhen belüli állapotával is rokonítható; hiszen ez várakozó állapota a születni akaró magzatnak csakúgy miképpen az őt óhajtó családnak.” (Molnár V. József, 2018: 55-56)

Nyilas csillagkép időszak,
kőrösi mennyezet kazetta

Nyilas csillagkép időszak,
15 éves lány antropomorf rajza

Nyilas csillagkép időszak,
üzbég hímzés

Nyilas csillagkép időszak,
16 éves fiú rajza

Táltos paripa, aranylapocska
Kr. e. IV. sz., Kul-Oba

Csodaszarvas pajzsdísz Kr. e. VII.-VI.
sz. Kubán, Transku,
Kosztromszkaja kurgán

Mint már említettem, hogy a távol-keleti Zodiákusban a Nyilas csillagkép megfelelője a Ló, de még régi nyugat-európai csillagászati térképeken is szeretik a Nyilast, nyilázó kentaurként megjeleníteni, a kétfajta szimbólumot egyesíteni. Itt a szkíta aranylapocskán népmeséink szárnyas táltoslova jelenik meg, gyönyörűen kimunkált változatban. Ehhez az időszakhoz egy másik mitikus csodaállat is kapcsolódik, a csodafiúszarvas. aki regösénekeinkben az Atya-istentől a vadászó Szent Istvánhoz és hozzánk jövő követ, aki a Világegyetem fényét hozza el, a dozmati regösénekekben.

*„Homlokomon vagyon fölkelő fényes nap,
Oldalamon vagyon árdeli szép hold,
Jobb vesémen vannak az égi csillagok.
Hej regülejtem, regülejtem*

*Szarvam vagyon, ezer vagyon,
Szarvam hegyin vannak százezer égő szövétnek,
Gyúlatlan gyúladnak, oltatlan alusznak.
Hej, regülejtem, regülejtem!”
(Dozmat, Vas-megye, szövétnek: fáklya)*

Mi a közös a magyar regösénekekben és a szkíta arany csodaszarvasokban? Hát az agancsukban van a közös, mindkettőnek lángnyelvekből épül fel, mely a kozmikus teremtő fényt idézi meg. Csak az éjszakai égbolton gyúlatlan gyúladnak, virradatkor oltatlan alusznak a csillagok, mondja a találós kérdés. Mivel csodafiú szarvasról van szó, aki az Atyaistentől jön hozzánk, ezért egyértelműen a Fiúistent, Jézust jeleníti meg, aki a tüzes Szentlelket is közénk hozza. Így a lobogó égi tüzet hozó szkíta csodaszarvas krisztusi tartalommal szentelődik meg. Utolsó képünk egy elsőosztályos kisgyermek, gyönyörűséges, mindent fénnel átható csodafiú rajza. Látható, hogy a szkíta arany csodaszarvas, és a magyar regösének gondolatiságát megértette, átérezte, személyesen átélte és egyéni képi kifejezőeszközeivel továbbgondolta.

Csodafiúszarvas, 7 éves lány rajza

Utazásunk végéhez értünk, kerek lett „az Isten fája, annak tizenkét szép ága”. Átutaztunk ősi motívum kincseken, örökösen visszatérő természeti folyamatokon, régi népművészeti formák világán, az azt meghihlető kortárs gyermek és felnőtt népi-képzőművészeti alkotásokon, ahol a régiségben született bölcsesség új személyes, egyedi példákra talált. Tulajdonképpen az eredeti, régi népi műveltségben is hasonlóan készültek a népművészeti alkotások. Volt ugyan egy identitást képző, közösségi mintakincs, amiből mindenki kiindulhatott, de azt számtalan variációban készítették el, gyakran új mintákat találtak ki. Például a ruházaton megjelenő hímzések sokszor kifejezték viselőjének egyéniségét, életállapotát, helyzetét a közösségen belül. A tárgyi-népművészet egyszerre kollektív, egyszerre egyéni jellegű művészet (Platthy György 1978:256, Andrásfalvy Bertalan 2004.). Az ősi gyökerű közösségi tudás nyújtotta népi mintakincs magas esztétikai színvonalú, lélekre ható, ugyanakkor egyszerű, könnyen megformálható, bárki számára megrajzolható, könnyen továbbaszociálható. Az égi és a földi természeti jelenségek metaforisztikus összekapcsolása – a bemutatott és felhasznált népművészeti példákon keresztül – így válik személyes metaforává, költői képírássá az alkotásokban.

Ajánlott és felhasznált irodalom:

- Andrásfalvy Bertalan: Hagyomány és jövő. Antológia Kiadó: Laki telek, 2004.
- Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, Szent István Társulat Bp. 1976-1977,
- Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai I. kötet, Miskolci Bölcsész Egyesület 1997; III. kötet, László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület Bp. 2005
- Benedek Elek: Többsincs királyfi és más mesék <https://mek.oszk.hu/00200/00232/html/>
- Biblia, Mózes első könyve, Pál levele a rómaiakhoz, Veritas Kiadó 2020, János evangéliuma, Szent István Társulat Kiadó
- Brasinszkij: Szkíta kincsek nyomában Helikon Kiadó Bp. 1985.
- C.G. Jung: Bevezetés a tudattalan pszichológiába. Európa Könyvkiadó Bp. 1990.
- Csokonai Vitéz Mihály összes költeményei, <https://mek.oszk.hu/00600/00636/html/>
- Dieter B. Herrmann Az égbolt felfedezői Gondolat Bp. 1981
- Erikson, E. Az emberi életciklus, IN. Bernáth L., Solymosi K. Fejlődéslelektan olvasókönyv, Budapest, 1997.
- Ermitázs Múzeum, Szentpétervár, Az arany szoba, virtuális kiállítás, www.hermitagemuseum.org
- Hérodotosz: A görög-perzsa háború Osiris Kiadó, 2007.
- Ian Ridpath: Bolygók és csillagok - Határozó kézikönyvek, Panemex Kiadó, 1999.
- Katolikus Egyház Katekizmusa: Szent István Társulat Bp. 1994.
- Molnár V. József: Kerek Istenfája Az esztendő körének szokásrendszerére Óskép Kiadó Bp, 2018.
- Molnár V. József: Kalendárium Az esztendő körének szokásrendszere Kiadó: Örökség Könyvműhely. Érd, 1998.
- Palotay Gertrud Oszmán-török elemek a magyar hímzésben, kiadó: Magyar Történelmi Múzeum, Budapest 1940.
- Pap Gábor: Az Ég mennyezeti, Festett kazettás mennyezeteinkről Uropath Kiadó, Debrecen, 2012.
- Pap Gábor: Az igazat mond! Művelődéstörténeti írások. Két Hollós Bp. 2015.

- Pap Gábor: Népmeséink és az évkör. In. Csodakút, szerk. Pap Gábor, Pontifex Kiadó, Debrecen, 1994.
- Platthy György - Rónai Béla: Népművészet. Tankönyvkiadó, Budapest 1978
- Platthy István: Az eredendő kifejezőmód, A korai gyermekrajz- fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek kialakulásával, és az ősi képzetekkel. In. Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat, 29. évfolyam, 2018. 4-6.
- Platthy István, Poór Anna: „Virágba borult csillagok” Népi motívum kicsünk üzenetének felhasználása a művészetterápiában és a vizuális nevelésben In. Fejlesztő Pedagógia szakfolyóirat, 30. évfolyam, 2019. 4-6. „Népművészet a nevelésben” című tematikus számában
- Szkíta aranytárgyak falinaptár 2005. Allprint Kiadó
- Szkíta aranykincsek, a Magyar Nemzeti Múzeum kiállítási katalógusa, 2009.

